

אבנים לבניין בית המדרש מתורתו של הרב שרקי

כאשר באנו להניח את היסודות לבית מדרש "קדם" מיסודה של תנועת הנוער "עזרא", חיפשנו עקרונות מנחים ללימוד בגילים שלאחר המסגרות החינוכיות הרשמיות. חשנו כי נדרשת זיקה משמעותית יותר בין התורה לבין תחנות החיים השונות שבהן אנו עוברים בגילים אלה.

בארבע הנקודות הבאות שקיבלנו מהרב שרקי מצאנו יסודות מוצקים.

האחת – **רוחב דעת**. רוחב דעת במקורות התורניים, מתוך גישה לכלל ארון הספרים היהודי: לא רק לפי דרך מסוימת וספר מסוים, אלא מכל התקופות ומכל הרבנים. רוחב דעת גם במה שאיננו מוגדר כתורה: היכרות קרובה ומעמיקה, ללא התנצלות, עם זרמי העומק בתרבות הכללית.

השנייה – **חוש הומור**. זוהי אינה רק גישה לחיים אלא עניין דתי-פילוסופי עקרוני. כשיש לאדם חוש הומור, הוא אינו לוקח את עצמו ברצינות רבה מדי. אין זה אומר שהתורה אינה רצינית, אלא

שהזווית האישית של האדם היא מסוימת. כאשר האדם מבין זאת, הוא מסוגל לתת מקום לדברים נוספים ולעמדות נוספות, לאיפכא-מסתברא וגם ל"וורטים"; לפעמים הוא מוכן אפילו לתת מקום לקב"ה... הרעיונות החשובים ביותר צריכים אפוא להתנסח בחוש הומור, משום שזוהי הדרך המובילה אל מעבר לנקודת ההשגה.

השלישית – אמון. קשה לשים לב לנקודה זו, ועוד יותר קשה לקבלה. הרב שרקי סבור שכל בני האדם חכמים, ומסוגלים להחכים יותר. הבחירה לעסוק בתכנים ברמה גבוהה – לעיתים על קצה המזלג, לעיתים אפילו ברמיזות – איננה מובנת מאליה בשיעורים לציבור הרחב.

הנקודה הרביעית, הקשורה לכל הנקודות הקודמות, היא השלילה של מצב החירום. הנחת עבודה רווחת לחשיבה בארץ, בפרט במגזר הציוני-דתי, היא שאנחנו נמצאים במצב חירום מתמיד. חברי כנסת מימין ומשמאל טורחים לשכנע בכך השכם והערב, ודוחקים לקבל את משנתם הפוליטית שהיא – במקרה כמובן... – גם המענה המדויק לאותו מצב חירום. מצב מעין זה מתרחש לעיתים קרובות גם בבתי המדרש, עד שלא ניתן לדעת היכן מסתיים מצב החירום ומתחילה התורה; ולהפך. אכן, מצד האמת אי אפשר ללמוד תורה מתוך תחושה של שהות בבונקר, מתוך תחושה שכל מי שבחוץ הוא חשוד או אויב ולפיכך כולם צריכים לחגור כעת את כלי נשקם ולירות לכל עבר. תורה כזאת גם אינה מאפשרת רוחב דעת או חוש הומור, וודאי אינה מקבלת את הסברה שלפיה בני האדם הם חכמים. תורתו של הרב שרקי היא בהחלט פוליטית, אך הוא אינו חי בתוך בונקר.

לכך ניתן להוסיף שהרב שרקי אינו מאמין בחינוך אלא בהקניית ידע. כשאתה מעניק לאנשים את הידע ומאמין שהם חכמים, וגם

מאמין בקב"ה – כנראה יתרחשו דברים טובים. כאשר אתה מנסה לחנך – כנראה יקרו דברים פחות טובים... בלשון אחרת נאמר כי יש לחנך לאמת ולהתרחק מאמת חינוכית. הקניית ידע מאפשרת לדור הבא לכתוב בעצמו את הסיפור שלו, את התורה שלו. היא נותנת לאנשים כלים להמשיך את התורה; לא לשכפל את הרב – או את מה שהוא אומר – אלא לתת לתורה לעבור דרך האנשים ולהתקדם.

אם הגענו עד לכאן, אפשר לעצור ולשאול: מהו בית המדרש שיכול לשמש מקור לכל ארבע הנקודות הללו? כאן אפשר לחזור בצורה מעניינת אל עבודת ה' של ר' שמחה בונים מפשיסחא. בית המדרש בפשיסחא תבע את החתירה לאמת – האמת הקיומית-אישית כמו גם האובייקטיבית-ציבורית – כשהיא כרוכה באמון בתלמיד מחד-גיסא ובחוש הומור (ואפילו אירוניה) מאידך-גיסא.

באחד מספריו של ר' שמחה בונים (מאמרי שמחה, אות מג) מסופר כך:

"לאחר פטירת הרב הקדוש הרבי ר' אורי מסטרליסק זצוק"ל, בא חסיד אחד מאישי שלומיו להסתופף בצל קדושת הרבי ר' בונם. ושאל הרבי ר' בונם לאותו החסיד במה היה עיקר דרכו בקודש ללמד אתכם עבודת ה' יתברך. והשיב שעיקר דרכו היה ללמד ולנטוע בם מדת ענוה ושפלות...

וענה הרבי ר' בונם ואמר לו אני אספר לך מעשה. פעם אחת גזר המלך על שלושה אישים שישבו במאסר בבור חשך ואפל. ואלו הג' אישים – שניים היו חכמים, ואחד היה סכל ובער. ובכל יום ויום היו משלשלים להם לאכול ולשתות, והנה השוטה מחמת שהיה שם חושך ואפילה לא היה יכול להבין מה שנותנים לו, ולמשל על כף חשב שהיא קערה וכדומה, לכן לא היה יודע איך ליטול הכלי אל פיו לאכול ולשתות.

והנה אחד מן החכמים למדהו בכל פעם סימנים לידע בכל הכלים מה הם, והיה צריך ללמדו בכל פעם, כי בכל פעם היו נותנים כלים ודברים אחרים; והחכם השני היה יושב ושותק ולא למדהו כלום.

פעם שאל החכם הראשון לחכם השני: מפני מה אתה יושב ושותק ולא מלמד כלום עם השוטה, רק אני צריך בכל פעם לטרוח וללמוד עמו? תלמוד גם אתה עמו איזה פעם! השיב לו החכם השני: אתה תטריח עצמך ללמוד עמו בכל פעם, ולא תבוא עד עולם לידי גבול, כי מה תעשה אם למחר יהא נותן לו כלי אחר, שוב אתה צריך ללמוד אותו, ואם ידע על זה, לא ידע על זה. אני יושב ומתבונן איך לחתור חתירה בכותל להיות זורח אור השמש פה, ואז יראה הכל".

ר' שמחה בונים מלמד שאפשר להמשיך להסביר לטיפש (בפרט אם מניחים שהוא טיפש) יום אחר יום, ולדבר לא יהיה קץ ותכלה. בכל תקופה יש כלים חדשים, המצאות חדשות, רעיונות חדשים. היום גם קצב השינוי גדל בהתמדה, ויש רבנים שטורחים כל הזמן לחלק תשובות והדרכות: "עשה כך ולא כך".

אחרים מנסים שיהיה קצת יותר אור כדי שאנשים יוכלו לראות בכוחות עצמם.

* מתוך דברים שנאמרו בחנוכת "בית שלום יוחאי" בירושלים.

הרב עוז דוד בלומן

מרכז קדם